

Hoe de naam Van den Heuvel in Herwijnen kwam

Een geschiedenis over de mensen en hun huizen

Zoals zo vele genealogisch onderzoekers dook ook Jan van den Heuvel (1946) in de geschiedenis van zijn familienaam. In uiteenlopende bronnen zocht en vond hij de namen en de geboorte- en sterfdata van vele voorouders. Ook probeerde hij uit te vinden wanneer en hoe de familienaam ontstond: waar bevond zich de heuvel die aanleiding was om deze familienaam aan te nemen? Om hier achter te komen onderzocht Van den Heuvel verschillende plekken in Opijnen en Herwijnen waar zijn naamgenoten (vermoedelijk) hebben gewoond. De resultaten beschrijft hij in het eerste deel van zijn hier weergegeven onderzoeksverslag.

Vervolgens ontdekte hij dat zich op de plaats die waarschijnlijk de oorsprong vormt van de naam Van den Heuvel – het huidige Achterweg 71/73 – aan het eind van de 19e eeuw een hevig conflict heeft afgespeeld tussen twee families die samen de toenmalige woning bezaten. In een reeks krantenartikelen wordt hiervan uitvoerig verslag gedaan. Daaruit blijkt dat de onenigheid tussen de arme familie die 1/4 van de woning bezat en de rijkere familie die 3/4 van de woning kocht, uitmondde in een heus dorpsoproer. De krantenartikelen zijn, inmiddels zo'n 130 jaar na dato, nog steeds sensationeel en dus interessant om te lezen, mede vanwege het fraaie taalgebruik. In het tweede deel van dit artikel staat (de berichtgeving over) het woonconflict centraal.

Hierna volgt de vrijwel letterlijke tekst van Jan van den Heuvels onderzoeksverslag. In verenigingsblad 93 van oktober 2026 is een bewerkte versie van dit verslag gepubliceerd.

Jan van den Heuvel

Oorsprong in Opijnen

In de archieven van Opijnen vinden we de volgende namen van waaruit onze familie Van den Heuvel is ontstaan:

1. Gerrit Hendriks(zoon), werd omstreeks 1654 geboren en woonde later in Herwijnen. Hij trouwde daar op 14 april 1700 met Sarah Frans(dochter) van Tilborgh. Hij overleed vóór oktober 1700, waarna een zoon werd geboren, Gerrit Gerrits(zoon), gedoopt 31 oktober 1700 in Herwijnen.
2. Claes Hendriks(zoon), broer van Gerrit, verhuisde omstreeks 1698 naar Ophemert. In het ouderlijk huis te Opijnen woonden later kinderen van hem. Hij is tussen 1683 en 1696 vijf keer getrouwd en kreeg in totaal zeven kinderen (drie zoons en vier dochters), waarvan verschillende jong zijn overleden. Dochter Neeske, gedoopt 23 januari 1687 te Opijnen, en dochter Cornelia, geboren tussen 1692 en 1696 (niet vermeld in het doopregister), vestigden zich in Herwijnen en voerden alleen daar de achternaam Claesse van den Heuvel.
3. Floris Hendriks(zoon), broer van Gerrit.
4. Dirk Hendriks(zoon), broer van Gerrit.
5. Jan Hendriks(zoon), broer van Gerrit.
6. Sarah Frans(dochter) van Tilborgh, noemde zich later ook wel Van No(o)rden of Nooreynden, werd geboren omstreeks 1658 en trouwde op 19 februari 1680 met Floris Peters(zoon) Keppel, geboren te Hellouw en wonende te Herwijnen.

Bedenkelijk gedrag

Na hun huwelijk vestigen Floris Keppel en Sarah van Tilborgh (6) zich in Herwijnen. Op 30 oktober 1686 doen beiden geloofsbelijdenis in de Hervormde kerk. Zij krijgen zeven kinderen, waaronder zoon Frans. Die trouwt op 14 maart 1717 met Neeske Claesse van den Heuvel uit Ophemert en geboren in Opijnen, dochter van Claes Hendriks(zoon) (2).

Floris Keppel woonde in 1689 met zijn vrouw Sarah van Tilborgh en hun kinderen aan de latere Onderweg. Deze weg, die toen nog Achterweg heette, eindigde bij het huis van Floris en Sarah. In 1699 overlijdt Floris Keppel. Kort daarna, op 16 maart 1700, gaat Sarah Frans(dochter) van Tilborgh in ondertrouw met de vrijgezel Gerrit Hendriks(zoon) (1), met wie zij op 14 april 1700 trouwt. Sarah zal Gerrit ongetwijfeld hebben gekend vanuit het kleine dorp Opijnen, waar beiden waren opgegroeid. Gerrit Hendriks(zoon) woonde al in Herwijnen. Ten tijde van hun trouwen verwachtte Sarah reeds een kind.

Kort na het huwelijk overlijdt Gerrit Hendriks. Daarna wordt een zoon geboren die de naam Gerrit Gerrits(zoon) krijgt. Sarah van Tilborgh laat het jongetje dopen op 31 oktober 1700. Tijdens de doopplechtigheid was er geen getuige aanwezig. Zij stond er alleen, wat niet gebruikelijk was. Hieruit maak ik op dat er in het dorp schande werd gesproken van haar gedrag.

Niet onbemiddeld

Op 10 oktober 1706 hertrouwt Sarah van Tilborgh met de vrijgezel Gerard Joris(zoon) van Kleeft uit Hellouw. Al in 1704 staat de naam van Sarah Norden (van Tilborgh) genoteerd als lidmaat van de Hervormde kerk te Hellouw. Zij heeft daar opnieuw geloofsbelijdenis afgelegd. Een mogelijke verklaring is dat de kerk in Hellouw vanaf de Onderweg ongeveer even ver was als de kerk van Herwijnen. Maar wellicht waren er nog andere redenen voor de overgang naar de kerk van Hellouw. Sarah van Tilborgh beheerde het land van haar eerste man Floris Keppel. In de polderarchieven vond ik aanslagen tot 1699 op naam van Floris Keppel en daarna op naam van de weduwe van Floris Keppel. Zij bezaten land achter hun huis (tussen de huidige nummers 9 en 11) aan de Onderweg, aan de Zandsteeg en in de gemeente Hellouw.

In deze omgeving groeit Gerrit Gerrits(zoon) op. Bij zijn trouwen op 11 februari 1724, met Anna of Anneke de Rijck, krijgt hij voor het eerst officieel de naam Van den Heuvel. Zijn halfbroer Frans Keppel was op 14 maart 1717 getrouwd met Neeske Claes(dochter) van den Heuvel, dochter van Gerrits oom Claes. Ook haar zuster Cornelia Claes(dochter) van den Heuvel woonde in Herwijnen en was enkele keren getuige bij de doop van kinderen van Frans en haar zus Neeske.

Bijgaand is de eerste kadasterkaart van het oostelijk deel van Herwijnen, uit 1826, afgedrukt met de aanduiding van de plaats van Huis Den Heuvel en de plaats waar Sarah van Tilborgh en later haar zoon Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel hebben gewoond met hun gezin.

Uit alles blijkt dat Sarah van Tilborgh (of Van Noorden) niet onbemiddeld was. Zij maakte vanaf haar ziekbed op 16 juli 1727 een testament ten gunste van haar jongste zoon Gerrit Gerrits(zoon) Van den Heuvel en zijn vrouw, waarin zij verschillende goederen vermaakte. Haar andere kinderen worden niet genoemd. Ook dit testament is afgedrukt met daarbij een weergave in hedendaags schrift.

Coram gerigts naburen die desen hebben ondertijkt

Sara Fransz van Noorden laatst weduwe Gerit van den Heúvell sieck te bedde
liggende dogh haare verstant en memorie ten vollen magtigh heeft om sekere redenen
/ en sonder eenige persuasie in de alder bestendigste forme reghtens des doenlicke
bij testamentaire dispositie gelegateert als volgt

Dat haren soon Gerit Geritsz van den Heúvell naar haar overlijden uijt haren boedell
ende naerlatenschap voor af in vasten eigendom sall hebben ende behouden / dese
gereede goederen te weten: / peerden en wagen, ploegen en eegden met het verdere
bouwgereetschap als mede het beste bed (?) met sijn toebehooren / mitsgaders nogh
de helft van 45 elle linne 't welk door de testatrise en haar soons vrouw samen gereijt
is / verclaarde sij testatrise dit te wesen haars laatste en uijtterste wille willende
ende begerende dat naer haar overlijden effect sorteren sall het sij als testament
codicill begaet gifte ter saecke des doots onder de levende schoon alle solemniteijten
na regt gerequireert hier in niet mogt wesen geobserveert. Acktum Herwijnen den 16
julus 1727. Jans Van der Meer
getuigt te Herwijnen den 16 Julius 1727

Gerit Geritsz van den Heúvell
getuigt te Herwijnen den 16 Julius 1727

Gerit Geritsz van den Heúvell
getuigt te Herwijnen den 16 Julius 1727

Coram gerigts naburen die desen hebben ondertijkt

Sara Fransz van Noorden laatst weduwe Gerit van den Heúvell sieck te bedde
liggende dogh haare verstant en memorie ten vollen magtigh heeft om sekere redenen
/ en sonder eenige persuasie in de alder bestendigste forme reghtens des doenlicke
bij testamentaire dispositie gelegateert als volgt.

Dat haren soon Gerit Geritsz van den Heúvell naar haar overlijden uijt haren boedell
ende naerlatenschap voor af in vasten eigendom sall hebben ende behouden / dese
gereede goederen te weten: / peerden en wagen, ploegen en eegden met het verdere
bouwgereetschap als mede het beste bed (?) met sijn toebehooren / mitsgaders nogh
de helft van 45 elle linne 't welk door de testatrise en haar soons vrouw samen gereijt
is / verclaarde sij testatrise dit te wesen haars laatste en uijtterste wille willende
ende begerende dat naer haar overlijden effect sorteren sall het sij als testament
codicill begaet gifte ter saecke des doots onder de levende schoon alle solemniteijten
na regt gerequireert hier in niet mogt wesen geobserveert. Acktum Herwijnen den 16
julus 1727.

Jan Boeravensen (?)

Geerit Hendrickse van der Ploegh

Extract afgeschreven voor Gerit van den Heúvell den 8 ocktober 1727

Extract afgeschreven voor Frans Ceppel den 19 april 1731

Vlasserij

Uit het testament valt op te maken dat Sarah een vlasserij had en linnen vervaardigde. Op 8 oktober 1727 is Sarah overleden. De erfgenamen Frans Keppel en Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel verkopen diverse percelen grond die eigendom waren van Sarah. Ook de percelen rond het huis van Gerrit aan de Onderweg werden toen eigendom van Frans en Peter Keppel, de halfbroers van Gerrit. Peter Keppel woonde aan de buitenkant van de Waaldijk schuin tegenover het huis van Gerrit, richting Hellouw. Zowel uit het testament als uit de verdeling van de goederen van de erfenis maak ik op dat Gerrit met zijn gezin in het huis van zijn overleden moeder is blijven wonen aan de latere Onderweg. Ik heb geen koopcontract van dit huis kunnen vinden. Als weduwnaar is Gerrit van den Heuvel op 18 juni 1752 getrouwd met Jenneke van Wijk, weduwe van Peter van Rosmalen. Beiden hadden een groot gezin.

Bewoners van de Onderweg

Van het huis aan de Onderweg zijn zowel de afmetingen als de bewoningsgeschiedenis bekend.

Volgens kadastrergegevens was de woning 11 m breed en in totaal 12,20 m diep. Het moet een groot huis zijn geweest, dat later werd gesplitst in twee delen. De diepte van het voorste deel was 5,20 m met rechts een uitbouw van 3 x 3 m. De diepte van het achterste deel was 7 meter. De afstand van de Onderweg tot de voorgevel bedroeg 6,80 meter. Het huis stond tussen de bestaande nummers 9 en 11.

Bewoners / eigenaars van het huis waren na 1680:

19 februari 1680: Floris Keppel en zijn vrouw Sarah van Tilborgh met hun daarna geboren zeven kinderen.

14 april 1700: Sarah van Tilborgh met haar kinderen en tweede man Gerrit Hendriks(zoon) van den Heuvel.

31 oktober 1700: Sarah van Tilborgh met haar kinderen en jongste zoon Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel.

10 oktober 1706: Sarah van Tilborgh met haar kinderen en derde man Gerard van Kleeft.

11 februari 1724: Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel met zijn vrouw Anna Hendriks(dochter) de Rijck met hun daarna geboren tien kinderen en moeder Sarah van Tilborgh, overleden op 8 oktober 1727.

18 juni 1752: Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel en zijn tweede vrouw Jenneke van Wijk met hun beider kinderen.

Omstreeks 1753: Gerrit Gerrits(zoon) van den Heuvel verhuist met zijn gezin naar Sprokkenburg bij de steenoven onder Tiel. Uit armoede moest hij, na een gerechtelijke uitspraak, zijn huis met erf en hof op 10 mei 1757 verkopen voor de lage prijs van 130 gulden aan de kruidenier Ariën Kosijn. Laatstgenoemde deed op 25 februari 1755 Gerrit van den Heuvel een proces aan omdat hij en zijn vrouw in de jaren 1751 tot 1753 goederen uit zijn winkel hadden betrokken die niet werden betaald. Het ging om 'Meel, Grut, Sijroop, Olij, Zout, Zeep, Thee, Coffij als anders'

ter waarde van 44 gulden en 17 stuivers. Met de verkoop van het huis werd de schuld verrekend.

13 augustus 1757: Ariën Kosijn met zijn vrouw Maria van der Weerden en hun kinderen.

19 maart 1762: De helft van het huis wordt verkocht aan Ariën van Santen voor 210 gulden. Later wordt aan hem nog een stukje land verkocht. Ariën van Santen bewoont het halve huis met zijn vrouw Maria van Breemen en hun kinderen.

4 december 1806: Een deel van het huis wordt verkocht aan zoon Gerrit van Zanten, die later als eigenaar het gehele huis bewoont met zijn vrouw Hermijntje van Zanten en hun kinderen. Na hun overlijden worden de kinderen eigenaar.

In 1841 wordt het huis weer gesplitst in twee delen.

In 1858 is zoon Arie van Zanten (een schipper) de eigenaar.

In 1866 wordt het oude huis afgebroken. Het jaar daarna wordt op deze plaats een nieuw huis gebouwd dat in 1913 weer is gesloopt.

De plaats aan de Onderweg – ruwweg het grasveld – waar het huis van Sarah van Tilborgh en Gerrit van den Heuvel heeft gestaan.

Geen ‘heuvels’ in Opijnen en Ophemert

Hoewel het me moeite kost om het handschrift uit de 17e eeuw te lezen, heb ik toch een uitgebreid onderzoek gedaan in de kerkelijke, rechterlijke en polderarchieven van Opijnen, Ophemert en Herwijnen. In dit verband wil ik graag de belangrijke rechterlijke archieven van de Bank van Tuil vermelden. Daarnaast heb ik geografische kaarten onderzocht in dit gebied. In de kleine plaats Opijnen vond ik de aanduiding van het huis waar Claes Hendriks(zoon) (2) heeft gewoond. Dit moet aan de Waaldijk zijn geweest. Mogelijk is dit ook het ouderlijk huis geweest van Hendrik. Ik vond de plaatsaanduiding van dit huis vanwege verkoop van het huis en grond van burens.

Er is in Opijnen niets te vinden, ook geografisch niet, wat op een heuvel lijkt of zo genoemd wordt. Dit is ook het geval in Ophemert. Ook de kinderen van Claes Hendrikse droegen de achternaam Claes(zoon of dochter) met uitzondering van de twee dochters die zich in Herwijnen vestigden en daar contacten hadden met Sarah van Tilborgh (6). Het lijkt erop dat Sarah – een daadkrachtige vrouw, geboren in Opijnen, die zelf verschillende achternamen heeft gehad – de naam Van den Heuvel

heeft toegevoegd aan de namen van haar zoon Gerrit, haar man Gerrit Hendriks(zoon), haar schoondochter Neeske met haar zus Cornelia. Bovendien was er niemand in Herwijnen die Claes Hendriks kende. Daarom had de naam Claesse daar geen toegevoegde waarde. In Herwijnen woonde wel een andere Claes, maar daar waren zij geen dochters van.

Drie 'heuvels' in Herwijnen

Aangezien het polderbestuur, bestaande uit boeren, de kosten om de dijk langs de Waal te verhogen te hoog vonden, werden er in de 17e eeuw en begin 18e eeuw in Herwijnen heuvels opgeworpen waarop boerderijen en huizen werden gebouwd. Bij overstromingen van de rivier konden mensen en vee daarop verblijven tot het water weer gezakt was. De hoogte van deze heuvels was meestal 8 voet (ongeveer 240 cm), maar soms ook 12 voet (ongeveer 360 cm).

In Herwijnen vond ik drie plaatsen die werden aangeduid als 'den heuvel':

1. Boerderij Den Heuvel aan de Rij en Uitweg. Daar woonden destijds verschillende generaties van de familie Sterck en later de familie Govert Ariens Rosa.
2. Huis Den Heuvel, een brouwerij, op Schoutensteeg 2. Dit pand was destijds eigendom van Matthijs Mertensen, daarna van Cornelis Joosten van den Bosch en na 1750 van de familie Bierman.
3. Huis Den Heuvel aan de Achterweg, nu nummer 71/73, destijds eigendom van de familie Bergakker.

Van locatie 1 en 2 heb ik berichten gevonden dat ze kort na het jaar 1700 werden opgeworpen. Locatie 3 moet van vóór het jaar 1650 zijn. In de eerste helft van de 17e eeuw waren er ernstige dijkdoorbraken in dit gebied. Gerrit Hendriks(zoon) woonde voor zijn huwelijk op 14 april 1700 al in Herwijnen. Ik heb geen officiële bewijzen kunnen vinden, maar ik denk dat we ervan uit kunnen gaan dat hij woonde op de locatie Achterweg 71/73. Deze plek ligt niet ver van de Onderweg.

Volgens de kadasterkaart van 1826 werd het huis aan de Achterweg dubbel bewoond. Dit was vroeger niets bijzonders. In het kleine gedeelte van het huis ging eerst de zoon, de opvolger, wonen en als zijn gezin te groot werd, dan wisselde hij van plek met de ouders, die dan hun laatste jaren doorbrachten in het kleinere deel. Zo ging dat van generatie op generatie. Het kwam ook voor dat er geen zoon beschikbaar was als opvolger of dat de ouders vroeg overleden waren.

Het is heel goed mogelijk dat de vrijgezelle Gerrit Hendriks in het kleine gedeelte heeft gewoond nadat hij vanuit Opijnen naar Herwijnen was verhuisd. Het grote deel was in bezit van de familie Bergakker. Een plattegrond van het gehele huis, zoals het was in 1826, met daarbij de maten in meters, is bijgaand opgenomen. Opmerkelijk is dat de oppervlaktematen overeenkomen met het woonhuis van boerderij 'Den Ouden Dijk' aan de Katerdam, die omstreeks dezelfde tijd is gebouwd.

Zeven generaties Bergakker

De bewoningsgeschiedenis van de hoofdbewoners van Achterweg 71/73 is bekend en ziet er als volgt uit:

1. Ghijsbert Sijmonse, geboren omstreeks het jaar 1600, koopt op 14 oktober 1624 'huijs en hoff tot Herwijnen aen de Afftersteech (Achterweg)'. Hij heeft een hypotheek bij Joannis Smits die in maart 1654 is afbetaald. In het verpondingskohier (polderlasten) staat bij Ghijsbert Sijmonse de omschrijving 'een hondt boomgaerts, noch 4 hondt hopland, daer op een huijs' (hondt is een oppervlaktemaat). Later neemt Ghijsbert Sijmonse de achternaam Bergakker aan.

Ik vermoed dat deze achternaam betrekking heeft op het perceel waar hij woonde. Berg of heuvel met daar omheen de akker (akker= tuingrond en dat is het nu nog steeds). Ghijsbert Sijmonse is de stamvader van een omvangrijke familie met deze naam.

2. De volgende bewoner van huis 'Den Heuvel' is Ghijsberts zoon Arie Gijsbertse Bergakker, geboren omstreeks het jaar 1645, in 1675 getrouwd met Maejke Toomes, die werd geboren omstreeks 1650.

3. Van hun kinderen gaat de oudste zoon Sijmen Ariese, geboren in 1676, in het huis wonen met zijn vrouw Grietje Stevens, geboren in 1683.

4. Vervolgens wonen daar Steven Sijmonse Bergakker, geboren in 1718, op 7 januari 1748 getrouwd met Claaske Janse de Joode, die geboren werd in 1722.

5. Daarna is hun zoon Sijmen Bergakker, geboren in november 1756 en overleden op 2 april 1814, op 30 mei 1784 getrouwd met Jannetje van Eeuwijk, die werd geboren in oktober 1769 en overleden 23 april 1814, eigenaar van Den Heuvel.

6. Na hen wordt zoon Steven, geboren 6 mei 1789, overleden 25 juni 1849, getrouwd op 29 juli 1815 met Aartje van Woerkom, geboren 29 juni 1794, overleden 13 december 1869, de nieuwe eigenaar van 3/4 gedeelte. 1/4 gedeelte van de grond en het tweede gedeelte van het huis blijven eigendom van de andere kinderen van Sijmen Bergakker en Jannetje van Eeuwijk.

Op 10 mei 1851 verkopen de andere nakomelingen van Sijmen Bergakker hun 1/4 deel aan landbouwer Paulus Vervoorn voor de prijs van 100 gulden. Op 20 oktober 1866 wordt het tweede huis met de grond opnieuw verkocht voor 100 gulden aan Willem de Jongh, geboren 4 juni 1829, overleden 24 september 1880. Hij is 14 november 1852 getrouwd met Huibertje van Weelden. Huibertje werd geboren 2 maart 1837 en is overleden 14 april 1908. Zij is de oudste dochter van Aartje van Woerkoms zus Catharina en zij woonde al vanaf het overlijden van haar oom Steven bij haar tante. Zij kregen een zoon, genaamd Gijsbert, geboren 27 maart 1877, een jongen die nagenoeg blind is. In het dorp Herwijnen had hij de bijnaam Gijs de Moor. Op 8 september 1887 trouwt Huibertje van Weelden met Jan van der Meiden, geboren 13 februari 1840 en overleden 22 mei 1908.

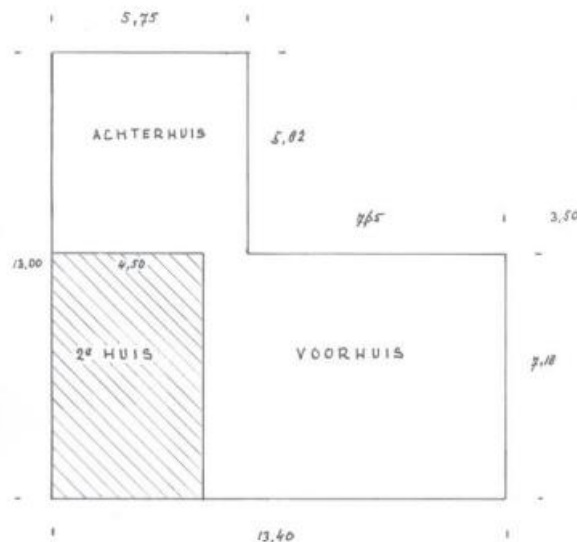
7. Na het overlijden van Aartje van Woerkom in 1869 wordt Den Heuvel in opdracht van de familie publiek verkocht door notaris G.J. Kolff uit Herwijnen. Na de inzet van 300 gulden door Gerrit van Boggelen op 28 maart, wordt tijdens de afslag op 25 april 1870 Sijmen Bergakker de nieuwe eigenaar voor de prijs van 368 gulden. Het betreft 3/4 deel van het huis. Sijmen Bergakker, tweede zoon van Steven Bergakker en Aartje van Woerkom, geboren 5 februari 1821, overleden 6 oktober 1891, was op 8 februari 1849 getrouwd met Maria van Rossum, geboren 9 januari 1822, overleden 15 december 1894. In 1882 ontving Sijmen Bergakker een tapvergunning voor zijn te exploiteren herberg.

Tweemaal gekocht

Op 14 mei 1892 verkopen Maria van Rossum, weduwe van Sijmen Bergakker, en hun kinderen voor 1350 gulden 3/4 deel van Den Heuvel aan Catharinus van Krieken (geboren 16 oktober 1867, overleden 16 december 1952), die op 30 januari 1889 is getrouwd met Jenneke de Kock, geboren in 1863. Catharinus gaat als landbouwer met zijn gezin op Den Heuvel wonen en ook hij exploiteert er een herberg.

Huibertje van Weelden en haar man Jan van der Meiden, die eigenaar zijn van 1/4 deel van Huis Den Heuvel, voelen zich echter gepasseerd bij de verkoop aan Catharinus van Krieken en verhinderen hem daarom het gekochte te gaan

gebruiken. Daarop stapt Catharinus naar de rechter. Op 7 november 1893 doet de rechtbank in Dordrecht uitspraak. Daarin wordt notaris mr. G.J. Kolff te Herwijnen opgedragen het huis publiek te verkopen. De inzet vindt plaats op 5 januari 1895 door Leendert van Krieken voor het bedrag van 1190 gulden. De afmijning vindt plaats op 19 januari door Catharinus van Krieken, die hierdoor opnieuw voor 3/4 deel eigenaar wordt van Den Heuvel (kadastraal bekend in Sectie D, nummers 84 t/m 88). Hij is de hoofdbewoner.

Links de aankondiging tot publieke verkoop van Huis Den Heuvel.

Rechts de plattegrond van huis Den Heuvel met de afmetingen zoals vastgelegd in 1826. In het kleine gedeelte links, Achterweg nummer 127, woonde een familie bestaande uit een wat oudere vrouw, Huibertje van Weelden, met haar tweede man Jan van der Meiden en haar zoon Gijsbert de Jongh.

Conflict leidt tot dorpsoproer

Kennelijk hebben Huibertje van Weelden, die al meer dan 40 jaar in het huis woont, en haar man de uitspraak van de rechter niet willen accepteren. Zij hebben ook niet geboden tijdens de openbare verkoop van het 3/4 deel en ze zijn evenmin ingegaan op de uitnodiging van de notaris na het opstellen van de akten. Hierdoor zal een vijandige situatie zijn ontstaan die voor Catharinus van Krieken aanleiding is geweest om de bewoners van het 1/4 deel te laten uitzetten. Uit de berichtgeving in diverse kranten blijkt dat dit niet zonder slag of stoot is gegaan en dat het conflict uitmondde in een heus dorpsoproer.

In de *Amerfoortsche Courant* van zaterdag 9 juni 1894 lezen we:

“Dezer dagen kwam in de gemeente Herwijnen de deurwaarder met Rijks- en gemeentepolitie, benevens drie man als helpers om een moeder met haar tweeden man, en een nagenoeg blind zoontje uit hun woning te zetten. Door den grooten toeloop echter der verontwaardigde burgers, die de politie op de begane groote onbillijkheid wezen, deinsden dezen daarvoor terug en vertrokken weder naar Gorinchem zoals zij gekomen waren. Deze poging tot uitzetting had niet plaats wegens verschuldigde belasting, daar die gedurende de meer dan veertig jaren, dat zij eigenaars zijn, steeds stipt door hen werd voldaan; ook niet om eenige andere schuld, daar deze brave, oppassende en algemeen geachte lieden, hoewel arm en

hard moerende werken voor hun dagelijksch brood, steeds hunne schuld betaalden, zonder ooit iemand lastig te vallen, en vele jaren achtereen hun varkens verkochten, om het huisje vrij te krijgen. Neen, deze had alleen plaats omdat hun huisje met tuin en boomgaard, hoewel behoorlijk afgepaald, met een naastliggend perceel als onverdeeld op het kadaster bleek te staan, en geschiedde op verzoek van den eigenaar van het belendende perceel die dit onlangs heeft aangekocht”.

De *Echo van het Zuiden* schrijft op 26 juli 1894:

“Te Herwijnen is het volk in opstand gekomen over ene aldaar volbrachte executie en slooping van een huisje. Het huis van de executieverzoeker is geplunderd en bestormd, en later is daarin brand uitgebroken. De burgemeester is verwond. Nader wordt dienaangaande gemeld: Nadat de executie alhier heeft plaats gehad verzamelde zich 's avonds eene menigte dorpelingen voor de herberg van C. van Krieken, op wiens verzoek de uitzetting en het afbreken van het huisje geschiedde. Blijkbaar had het volk geen goede bedoelingen. De anders algemeen geachte burgemeester dezer gemeente, die verscheen, werd al spoedig door een steenworp ernstig aan het hoofd gewond. Hij bergde zich ijlings in het huis van Van Krieken. Toen het donker werd, begon het woedende volk geweldig rumoerig te worden. Men begon het huis van Van Krieken te bestormen, en spoedig brak er brand uit. Middelerwijl redden zich de burgemeester en de bewoners door het achterhuis. Het pand brandde tot de grond toe af, zonder dat er door of voor de eigenaar iets van de inboedel gered is”.

De *Nieuwe Gorinchemsche Courant* van 29 juli 1894 rapporteert nog wat smeuijger en belerender:

“Des avonds verzamelde zich eene groote menigte uit het dorp en deels uit het naburige Hellouw, doch meest gepeupel, voor het huis van Van Krieken, welke de uitzetting verzocht had. Het gezin dat uitgezet was bleef inmiddels met hun huisraad aan den weg zitten. Het volk dat samenschoolde liet zich uit, geene goede bedoelingen te hebben. De burgemeester requireerde de politie, ook de onbezoldigde rijksveldwachters, die zoo men zegt, niet verschenen, waarvan zelfs één thuis was. Met slechts twee politiemannen kon de burgemeester zich tot de verbitterde menigte wenden om hen tot rust te manen. Het volk was echter woedend en men wierp den geachten burgemeester een steen naar het hoofd, die hem licht verwondde; ijlings nam Z. Ed. Achtbare met de politie een toevlucht in het huis van Van Krieken. Het grauw begon toen het huis van v. K. letterlijk met steenen te bombardeeren totdat men de lamp trof, die van de zoldering viel, zoodat de olie over de vloer vloeide en brandde, doch weer uitdoofde. Daarop heeft men de vensters opengebroken en de ramen stukgeslagen.

Inmiddels hadden de bewoners, de burgemeester en de politie door het achterhuis over het aardappelveld de vlucht genomen. Het plebs is vervolgens het huis, waarin herberg geoefend wordt, binnengedrongen en heeft alles geplunderd, voornamelijk de dranken. Geheele vaten werden leeggedronken en het vaatwerk drijft nog in de nabij zijnde kwelsloot. Het wordt middernacht. Ooggetuigen met fatsoen waren er niet, maar zeker is het dat alleen die onmenselijke daden verricht hadden, zich tot berstens bedronken hadden. Daar hoort men opeens de kreet: Den Heuvel staat in brand! (Den Heuvel is n.l. den naam van het huis van Van Krieken). Het pleit was beslist. De spuiten rukten aan, doch het was niet meer noodig, in zeer korten tijd lag het huis Den Heuvel in den asch. Des morgens zag men door slob en sloot de sporen, hoe de dronken woestelingen gevlucht waren, zeer zeker verjaagd door de knetterende vlammen. Gisteren is opnieuw eene brigade rijksveldwacht

aangekomen. Hedenmiddag is de justitie uit Dordrecht gearriveerd, welke de belhamels in verhoor nam. Het gezin dat uitgezet is, waardoor louter de troebelen zijn ontstaan, houdt steeds onder den blooten hemel aan den openbaren weg verblijf, wellicht om medelijden op te wekken. Inwoners van Herwijnen, gij zijt altijd kalm en rustig geweest, blijf het nog, offert uw vrijheid niet op voor een plaats in de gevangenis”.

In de *Nieuwe Amerfoortsche Courant* en de *Tielsche Courant* van 1 augustus 1894 staat: “Uit Herwijnen meldt men aan de N.R.C. dat de leden van de gemeenteraad maatregelen genomen hebben om aan J. v.d. Meiden, die op de bekende treurige wijze zijn bezitting heeft verloren, het terrein met een huisje weder in bezit te geven”.

Het *Nieuwsblad Het land van Heusden en Altena, de Langstraat en de Bommelerwaard* doet op 19 december 1894 verslag van de arrestatie van twee raddraaiers: “Twee personen (één uit de meer beschaafden boerenstand en één arbeider) werden beschuldigd als de aanvoerende opruiers, gearresteerd en deswege door de arrondissementsrechtbank te Dordrecht tot één jaar gevangenisstraf, na aftrek van de ondergane straf, veroordeeld. De beide veroordeelden kwamen in hooger beroep en werden naar het huis van bewaring te 's-Gravenhage overgebracht. Intusschen werd de boer door 56 zijner dorpsgenoten bij een verkiezing tot raadslid gekozen. Donderdag stonden nu beiden voor de rechtbank te 's-Gravenhage terecht. Door den ambtenaar van het openbaar ministerie werd thans vier jaren gevangenisstraf geëischt. Uitspraak 27 dezer”.

Vervolgens schrijft het *Nieuwsblad van het Noorden* op 30 december 1894 over de uitspraak: “Het Hof te 's-Gravenhage heeft in de zaak van beide personen te Herwijnen, die wegens opruiing door de rechtbank te Dordrecht ieder tot een jaar gevangenisstraf werden veroordeeld, die straf verhoogd: voor den eersten beklaagde tot twee en voor den tweeden beklaagde tot drie jaar, met bepaling, dat de voorloopige hechtenis niet in mindering zal komen”.

De twee personen, J. van Krieken, landbouwer en gekozen raadslid en de werkman J. van Keppel, respectievelijk tot drie en twee jaar gevangenisstraf veroordeeld, gaan in januari 1895 in cassatie. In maart wordt hun cassatieberoep verworpen. Zij houden vol onschuldig te zijn.

Op 25 mei 1895 lezen we in de *Gooi en Eemlander*, onder de kop ‘Een huis van één nacht’, hoe het verder ging met het gezin van Jan van der Meiden:

“De bewoners aan den Achterweg nabij den Heuvel te Herwijnen waren j.l. donderdagmorgen niet weinig verbaasd, toen zij op dien “Heuvel” een huisje met riet en planken gemaakt, zagen staan. 's Avonds te voren waren er zelfs geen bouwmaterialen te zien geweest, en ziet, in één nacht verrees er eene woning, waarvan de schoorsteen reeds des morgens in de vroege lustig rookte. Zooals men zich zal herinneren, werd verleden jaar, na eene plaats gehad hebbende executie in den avond van dien dag een huis, op genoemde “Heuvel” staande, na geruimer tijd door een talrijke menigte met steenen te zijn gebombardeerd, tenslotte, naar men vermoedde, in brand gestoken. De eigenaar van dit pand liet het niet meer opbouwen en bepootte den grond met suikerbieten.

De geëxecuteerde van verleden jaar bewoont thans dat huis. De eigenaar van “den Heuvel” (C. van Krieken) riep reeds in den vroegen morgen de hulp van den burgemeester in, ten einde met behulp der politie die woning weder te doen verdwijnen. De burgemeester gaf hem echter te kennen dat hij niet bij machte was hem die hulp te verleen, daar het z.i. eene civiele kwestie gold. Men is hier ten zeerste benieuwd, hoe deze uit de lucht gevallen woning weder verdwijnen zal. Dat is zeker, men heeft in Herwijnen kranige bouwmeesters! De Amsterdamsche ambachtslieden kunnen daarvan nog wat leeren”.

Ten slotte lezen we in het *Nieuwsblad van het Noorden* van 31 mei 1895 onder de kop ‘Vijf verbalen voor één woning’ het volgende:

“Dezer dagen bouwde zekere J. van der Meiden in één nacht te Herwijnen een hut op den Heuvel, en wel op een plek, die gedeeltelijk zijn eigendom is. De politie heeft thans tegen hem proces verbaal opgemaakt wegens 1) zich het wederrechtelijk toe-eigenen van land, aan anderen toebehorende; 2) het vernielen van een product; 3) overklimming van eene afsluiting; 4) bouwen van een stroodak, en 5) een stookplaats te gebruiken zonder schoorsteen”.

Twee jaar later, op 11 mei 1897, wordt Jan van der Meiden officieel aangezegd de strohut te verlaten. Hij kreeg van de gemeente een ander huis toegewezen.

In 1925 verkocht Catharinus van Krieken de grond aan Wouter van Boggelen en werd op deze plaats aan de Achterweg 71/73 een nieuw huis gebouwd. Zijn dochter, mevrouw Wouterina Egberdientje van Oort-van Boggelen, woonde daar tot zij op 24 oktober 2020 op 85-jarige leeftijd overleed.

Het huis aan de Achterweg waar Den Heuvel was.

Een bijzonderheid is dat het nieuwe huis niet op de heuvel staat. Er zijn berichten dat de heuvel omstreeks 1897 is afgegraven. Via mondelinge overlevering is bekend dat op die plaats een put was met water waarin kinderen zaten te vissen. Later is de put gevuld en omgevormd tot tuin. De bij de afgraving aangetroffen stenen werden achter de heuvel gedeponerd. Daar liggen ze nu nog. Van de verwikkelingen rond de ondergang van huis Den Heuvel had een cineast een spannende film kunnen maken. Dit had voor de gemeente Herwijnen een mooie promotie kunnen zijn!

Een woord van dank aan Harry Zuiderent uit Amstelveen die mij trouw terzijde staat bij het zoeken van historische gegevens op internet en Bert Vermeulen uit Heteren voor het opzoeken van de kadastergegevens.